

بررسی میزان رضایت روستاییان از عملکرد مدیران محلی در شهرستان صومعه سرا

حسین قاسمی نرگسی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهرری، دانشگاه آزاد

اسلامی، تهران، ایران

نصراالله فلاح تبار^۱

دانشیار جغرافیا، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

علیرضا استعلاجی

استاد جغرافیا، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۱/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۰/۱۹

چکیده

این تحقیق با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی و با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و مشاهدات میدانی و تکمیل پرسشنامه به بررسی میزان رضایت روستاییان از عملکرد مدیران محلی در شهرستان صومعه سرا پرداخته و مهمترین هدف اصلی تحقیق بررسی میزان رضایت روستاییان از عملکرد مدیران محلی در این شهرستان می‌باشد. نتایج تحقیق بیانگر اینست که مدیران محلی می‌توانند تاثیر زیادی در توسعه روستاهای شهرستان داشته و همه روستاییان تشکیل مدیریت محلی یا وجود دهیاری و شوراهای را در توسعه روستا ضروری و زمینه‌های ضرورت تشکیل این مدیریت محلی در روستا را از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همه موارد بیان نموده‌اند. اکثر پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران محلی در کار خود موفق بوده و از عملکرد مدیران محلی احساس رضایت می‌کنند. و چگونگی عملکرد مدیران روستا را در زمینه اجتماعی و فرهنگی عالی بیان داشته و نقش مدیران محلی را در توسعه روستاهای شهرستان صومعه سرا بسیار زیاد دانسته‌اند. همچنین میزان موفقیت و عملکرد مدیران در زمینه رونق و تجارت و کسب و کار در مناطق روستایی، بازگشت مردم به روستا و جلوگیری از مهاجرت، گسترش فعالیت‌های خدماتی و سایر موارد در روستا زیاد دانسته و در مجموع مشارکتشان را در توسعه روستا بسیار موثر می‌دانند. در واقع بیشترین زمینه‌های ایفای نقش مدیران اقتصادی، اجتماعی و بعد فرهنگی و فضایی کالبدی می‌باشد. اکثر پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران برای مشارکت مردم در امور مختلف مردم را تشویق نموده و معتقدند که مدیران محلی توانسته‌اند مشکلات موجود در شهرستان صومعه سرا را برطرف نموده و میزان توانایی مدیران محلی در حل مشکلات موجود در این شهرستان را بسیار زیاد می‌دانند.

واژگان کلیدی: میزان رضایت، عملکرد، مدیران محلی، شهرستان صومعه سرا

مقدمه و بیان مسئله

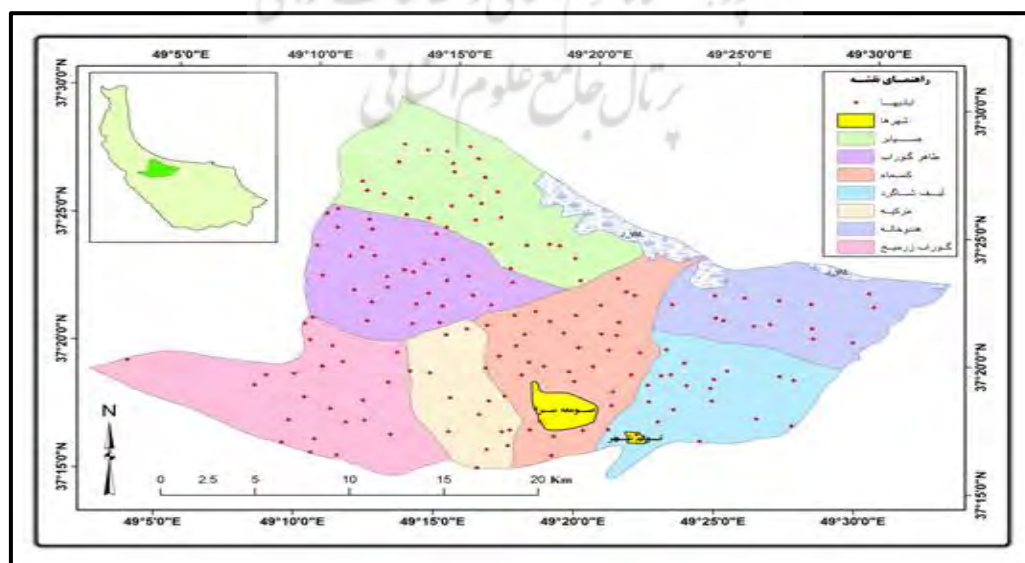
اختلاف بین روستاهادر دوره معاصر، آن چنان شدید است که شاید مقایسه بسیاری از روستاها با یکدیگر نادرست باشد. تعدادی از روستاها دارای تمامی امکانات زیست و در کیفیت بسیار مطلوب می باشند، سهولت دسترسی به تمامی امکانات زیست، ساکنان چنین روستاهای رابی نیاز به تفکر در مورد زیستن در شهرها می نماید بر عکس در تعدادی دیگر از روستاها، ساکنان آنها چنان با مشکلات زیستی مواجه اند که از نظر فقدان امکانات زیستی، چهره روستاهای صدها سال پیش را در ذهن هر بیننده ای زنده می نمایند در ایجاد چنین شرایطی، دو عامل مدیریت روستایی و برنامه ریزی در مقایسه با سایر عوامل از اهمیت بیشتری برخوردارند. چون درصدی از کارکرد های مربوط به تأمین سرمایه لازم برای انجام پروژه ها و برنامه های روستایی، به نحوه برنامه ریزی روستایی و مدیریت روستایی مربوط می شود، لذا می توان مدیریت روستایی و برنامه ریزی روستایی در سطوح کلان و خرد را به عنوان مهمترین عامل در توسعه روستایی مطرح کرد. مدیریت روستایی و چگونگی آن در ایران که سابقه بسیار طولانی دارد. در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی قابل تأمل و حائز اهمیت می باشد، این موضوع که از آغاز پیدایش و با درک واقعیت های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی زمان و تأکید نقش مدیریتی مالک و تثبیت بخش عمده آن در پی دستیابی به جای پائی برای نقش دولت در روستاها بود با تصویب قانون و آئین نامه کدخدائی، عرصه جدیدی را در مدیریت روستایی بوجود آورد که ضمن آن علاوه بر اینکه کدخدا نماینده مالک محسوب می شد موظف به اجرای قوانین دولتی و حکومتی نیز بود. و وظایفی در خصوص عمران و آبادانی روستا، از جمله استفاده زراعی از طریق، احداث، احیاء، و تعمیر قنوات، دائر کردن اراضی بایر، تأسیس راه های بین دهات و غیره به عهده آن بود. در ادامه این روند پس از اصلاحات ارضی و با تشکیل انجمن های ده و اصلاح امور اجتماعی، در پیچه جدیدی در مدیریت روستایی گشوده شد و وظایف و اختیارات مدیران روستا بیشتر گردید و حضور شرکت های تعاونی بجای مدیریت های قبلی نمود بیشتری داشت. در ادامه این سیاستها در اواخر دوره قبل از انقلاب قانون تشکیل انجمن ده و دهبانی تصویب شد و این بار سعی شد انتخاب مدیر روستا بعهده انجمن ده باشد. گرچه هنوز هم کدخدا یا فرزندان آنان بطور تقریباً موروثی باز هم این وظیفه را برعهده داشتند ولی ویژگی این دوره از مدیریت در روستا در واقع به دودسته یکی اجرای مصوبات انجمن ده و دیگری اجرای وظایف و مقررات دولتی بود. اما پس از انقلاب اسلامی و با برهم خوردن مناسبات سیاسی دوره جدیدی از مدیریت در ایران شکل گرفت که در ابتدا با تشکیل جهاد سازندگی، هیئت های هفت نفره واگذاری زمین، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی روستائیان با نهادهای تازه که نمایندگان انقلاب بودند، آشنا شدند. این نگاه جدید با تشکیل شوراهای اسلامی و خانه های همیار توسط جهاد سازندگی، شورای عمران، توسط بنیاد مسکن، قانون ده دار و ده داریها، و سر آخر تشکیل شورای اسلامی روستا و انتخاب دهیار تاکنون ادامه داشته است، که اختیارات و وظایف دوره اخیر مدیریت روستایی که به مراتب کاملتر و جامع تر نسبت به ادوار گذشته می باشد. اما آنچه مسلم است علیرغم سابقه طولانی مدیریت روستایی در ایران و بویژه توفیقات اخیر آن در اداره روستا متأسفانه هنوز مشکلات فراوانی از قبیل عدم اشتغال و تولید مناسب روستائیان، عدم استفاده از بهداشت و محیط زیست مناسب، مشکل مهاجرت، عدم برخورداری از امکانات زیربنایی و روبنایی، عدم مشارکت مؤثر روستائیان از مشکلات عمده روستائیان به شمار می رود. در انجام هر تحقیق علمی مطالعه و بررسی تحقیقات در پژوهش هایی که

درارتباط با موضوع موردبررسی انجام شده لازم و ضروری است. چراکه بدون دستیابی به این نتایج تحقیقات دیگران و توسعه آنها امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه تحلیل بهتری نیست. در زمینه مطالعات بین المللی برنامه ریزی روستایی و مدیریت همراه با تئوریهاست که جنبه جهانی دارد مانند تئوری آستانه خدمات، مرکز رشد روستایی، تئوری مرکز پیرامون، تئوری های توسعه روستایی که توسط متفکران بزرگ چون لوش، فون تونن، کریستالر و غیره بیان شده وجود دارد. مطالعات انجام شده در زمینه سنجش رضایتمندی در ایران کمتر شامل بررسی رضایتمندی مردم یک اجتماع محلی مانند اهالی روستاست از سوی دیگر پیشینه فعالیت دهیارها در ایران چندان طولانی نیست و از این رو کمتر پژوهشی در این زمینه صورت گرفته است. باین حال تعدادی از مهمترین پژوهشها مرتبط با موضوع تحقیق حاضر بررسی می شود. بدری، سیدعلی و موسوی، سید عارف، (۱۳۸۸)، در کتاب مدیریت نوین روستایی در جستجوی راهکاری مناسب برای توسعه دهیاری ها، اظهار داشته که این کتاب در جستجوی راهکاری مناسب برای توسعه دهیارها بوده که به مدیریت نوین روستایی و مشارکت در توسعه مدیریت روستایی و تنگنا ها و راهکارهای ارتباط متقابل شورا و دهیاری پرداخته است. چوبچیان، شهلا و کلاتری، خلیل و شعبانعلی فمی، حسین، (۱۳۸۶)، در مقاله خود تحت عنوان عوامل موثر بر عملکرد دهیاری های استان گیلان بیان داشته: این مطالعه باهدف بررسی عوامل موثر بر عملکرد دهیاری های استان گیلان انجام گرفته و متغیرهایی که بر عملکرد دهیاری ها تاثیر معنی داری داشتند، به ترتیب عبارت بودند از: همکاری سازمانها، رضایت شغلی دهیار، همکاری شوراهای اسلامی، مشارکت مردمی، میزان شرکت دهیاران در کلاسهای آموزشی، تجهیزات و امکانات دهیاری، درآمد دهیار، موقعیت مکانی روستا، مشورت دهیار با رهبران محلی و اعضای شورا، داشتن سابقه مدیریت روستایی در خانواده و انگیزه دهیار برای توسعه روستایی باشد. یاقی (۱۳۸۷) در مقاله ای به بررسی و ارزیابی شیوه های مطلوب مدیریت محلی در اردن و آمریکا پرداخت نتایج پژوهش وی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس نشان داد درباره مدیریت مطلوب عقاید متفاوتی دارند و آزمودنی ها نسبت به آمریکا دیدگاه نسبتاً مثبتی درباره مدیریت محلی دارند. نتایج پژوهش بذرافشان و روانبخش (۱۳۹۰)، باهدف بررسی نقش دهیاران در فرایند توسعه روستایی بخش میرجاوه شهرستان زاهدان نشان داد. دهیاران بخش مذکور عملکرد متوسطی را در توسعه روستایی داشته اند. افراخته و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله ای عملکرد دهیاری های دهستان دزلی در شهرستان سروآباد را در زمینه اجتماعی فرهنگی بررسی کردند. نتایج پژوهش از عملکرد مناسب دهیاران این دهستان در زمینه اجتماعی فرهنگی حکایت دارد. رشیدپور و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله ای به بررسی نقش مدیریت جامعه محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته اند. نتایج مطالعه میدانی آنان با استفاده از روش تحلیل عاملی نشان داد که دو عامل سازماندهی و کنترل مهم ترین نقش را در کاهش فقر و توسعه پایدار مناطق روستایی ایران ایفا کرده اند. گذری بر نتایج پژوهش های صورت گرفته نشان می دهد مدیران روستایی به تبعیت از شرایط مختلف از جمله هماهنگی مدیران روستایی، امکانات، بودجه، توان مدیران و ... در مکان و زمان مختلف، عملکردهای متفاوتی را در ابعاد مختلف توسعه روستایی داشته اند. که در صورت توجه بیش تر مسئولان و برنامه ریزان و همچنین مشارکت روستاییان مدیران روستایی، در آینده نه چندان دور می توان شاهد نقش پررنگ تر آن ها در توسعه روستایی بود. نتایج پژوهش بدری، سید علی و همکاران، ۱۳۹۲، با هدف نقش مدیریت محلی در توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی شهرستان آران و بیدگل اظهار داشته که نتایج حاصل از

اجرای طرح‌هایی مانند طرح هادی در زندگی ساکنان روستا و حساسیت مدیریت محلی (شورای اسلامی و دهیاری) برای انجام دادن وظایف قانونی دخالت آنان نه فقط در مرحله اجرا، بلکه در فرایند تهیه و تصویب طرح‌های کالبدی ضرورت تام دارد. عنابستانی، علی اکبر و همکاران، (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان تأثیر عملکرد دهیاران بر مدیریت پسماند در سکونتگاه‌های روستایی بخش ساربوک، شهرستان قصرقند بیان داشته افزایش جمعیت به همراه گسترش رفاه اقتصادی و تغییر الگوی مصرف، بحران جدیدی به نام پسماند را در سکونتگاه‌های روستایی به وجود آورده است. بنابراین، حفظ محیط زیست سکونتگاه‌های روستایی (از بعد زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی) از طریق عوامل ساختاری (نهادهای محلی) اهمیت بسیاری دارد. بررسی عملکرد مدیران محلی بر مدیریت پسماند در بخش ساربوک به تفکیک روستا نیز نشان داد که روستای ساربوک و حمیری در رتبه‌های اول و دوم دارای میزان عملکرد و اثرگذاری بالا و رضایت بخشی هستند.

مواد و روش

شهرستان صومعه سرا، در طول جغرافیایی از $49^{\circ} 2' 46''$ تا $49^{\circ} 31' 23''$ و عرض جغرافیایی $14^{\circ} 15' 37''$ تا $29^{\circ} 54' 29''$ در غرب استان گیلان قرار دارد. مساحت این شهرستان $632/6$ کیلومتر مربع می‌باشد که $4/3$ درصد پهنه این استان را تشکیل می‌دهد. شهرستان صومعه سرا از شمال به شهرستان‌های بندر انزلی و رضوانشهر، از جنوب به شهرستان‌های فومن و شفت، از شرق به شهرستان رشت و از غرب به شهرستان ماسال محدود است. بر همین اساس شهر صومعه سرا بعنوان مرکز شهرستان صومعه سرا در 49° درجه و 18 دقیقه طول شرقی تا 37° درجه و 18 دقیقه عرض شمالی با مساحت معادل $7/5$ کیلومتر مربع در 23 کیلومتری شهر رشت واقع می‌باشد و در ارتفاع 6 متر از سطح دریای آزاد است این شهر در قسمت جلگه‌ای دشت فومن واقع شده است و دارای موقعیت بسیار مناسبی جهت ارتباط با رشت، فومن، انزلی می‌باشد. و بر اساس سرشماری نفوس مسکن سال 1390 شهرستان صومعه سرادارای 127757 نفر جمعیت و 39252 خانوار است. از کل خانوار این شهرستان 15720 خانوار در نقاط شهری و 23532 خانوار ساکن در نقاط روستایی هستند.

شکل ۱ نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان صومعه سرا به تفکیک دهستان منبع: نگارندگان

روش پژوهش

شیوه تحقیق در این مقاله به صورت تحلیلی- توصیفی است. جهت جمع بندی اطلاعات توصیفی از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی و جهت بررسی میزان رضایت روستاییان از عملکرد مدیران محلی از مشاهدات میدانی و پرسشنامه استفاده گردیده است. لذا در این روش ابتدا به تهیه پرسشنامه پرداخته و سپس با توجه به جامعه آماری و روش مورد مطالعه حجم نمونه تحقیق را مشخص نموده و با توجه به تصادفی بودن جامعه آماری در این تحقیق به تعداد مورد نظر پرسشنامه در اختیار پاسخ دهندگان داده شد. سپس بعد از پر نمودن این پرسشنامه هریک از داده‌های خام پرسشنامه را با استفاده از روشهای آماری و نرم افزار **spss** استخراج نموده و مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. جامعه آماری در این تحقیق کل شهرستان صومعه سرا بوده و حجم نمونه از روش مورگان تعیین گردیده است. لذا بر اساس تعداد جمعیت این شهرستان که بیش از ۱۰۰ هزار نفر بوده تعداد ۳۸۴ نفر با استفاده از پرسشنامه بصورت تصادفی سهمیه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفته تا میزان رضایت مندی خود را نسبت به مدیران محلی اظهار نمایند.

یافته‌ها و نتایج

مدیریت روستایی در ایران از اوایل شکل‌گیری به گونه‌های متفاوتی نمود یافته و فرازو نشیب‌های فراوانی را به لحاظ تشکیلات و زیربنای قانونی داشته است. پس از استقرار نظام جمهوری اسلامی، با تصویب قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری (مصوب ۱۳۶۱) نهاد مدیریتی جدیدی تحت عنوان شورای اسلامی روستا به عنوان متولی مدیریت روستایی معرفی شد. ولی از آنجا که در این قانون هیچ گونه نقش اجرایی برای شورا تعریف نشده بود، این نهاد هیچ گاه نتوانست جایگاه واقعی خود را در مدیریت روستایی بیابد و خلاء مدیریتی روستاها را پر کند. بالاخره در سال ۱۳۷۵ با تصویب قانون شوراها و همچنین قانون دهیاریهای خودکفا در روستاهای کشور (مصوب ۱۳۷۷) مدیریت روستایی برعهده شورا و دهیاری گذاشته شد. بدین ترتیب که شورا به عنوان نهاد تصمیم گیر، برنامه ریز و سیاستگذار و دهیاری نیز به عنوان بازویی اجرایی شورا و مسئول اجرایی مدیریت روستا پایه عرصه مدیریت روستایی کشور گذاشت و تجربه جدیدی در عرصه مدیریت روستایی شکل گرفت. شهرستان صومعه سرا دارای یکصد و پنجاه آبادی دارای سکنه و یک آبادی خالی از سکنه بوده که در اکثر این آبادیها دهیار و یا شورای روستا مدیریت می‌کنند. هریک از دهیاران با توجه به وظایف محول شده توسط مراجع بالاتر در کشور زیر نظر بخشداری و فرمانداری شهرستان در روستاها خدمت می‌نمایند. تصاویر زیر برخی از دهیارها و شوراهای نه چندان مناسب در این شهرستان می‌باشد.

عکس تصاویر برخی از دهیارها و شوراهای اسلامی در روستاهای شهرستان صومعه سرا منبع: نگارندگان

دربرسی میزان رضایت روستاییان از عملکردمدیران محلی در شهرستان صومعه سرا ابتدایا طرح سولاتی به میزان آگاهی و آشنایی روستاییان از مدیریت روستایی، هدف از ایجاد مدیریت‌های روستایی، میزان آشنایی با وظایف مدیران روستا، نقش تحصیلات مدیران در توسعه روستا و نقش مدیریت محلی روستا در توسعه روستا در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و زیباسازی روستا (فیزیکی و کالبدی) را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و سپس میزان نگرش نسبت به عملکرد و زمینه موفقیت مدیران در کارهای خود، مشارکت مردم در توسعه روستا، تشویق مدیران به مشارکت مردم در روستا، و ضرورت تشکیل مدیریت محلی مورد ارزیابی قرار داده است.

میزان آگاهی و آشنایی از مدیریت روستایی

مدیریت محلی باید، درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت در امور آموزش دهد. یک مدیریت محلی کارا، فکر کردن در محیط را می‌پروراند و عامل تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاهای روستایی می‌شود. مدیریت همواره با استفاده از روشهای علمی و صلاحیت دار در تطابق با محیط زیست اقتصادی، مدام در تغییر و نوآوری است، زیرا مدیریت دارای یک مفهوم کلی «سازندگی» است. از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخ دهندگان جامعه آماری در پژوهش حاضر، ۲۸ نفر بر این عقیده بوده‌اند که هدف از تشکیل مدیریت‌های روستایی اهداف اقتصادی بوده، ۸۳ نفر اهداف اجتماعی را مدنظر داشتند، ۲۱۷ نفر فاکتور سازندگی را در نظر داشتند، همچنین ۵۶ نفر اهداف دیگری را برای تشکیل مدیریت‌های روستایی در نظر گرفته‌اند. در نظر سنجی فوق ۱۴/۱ درصد پاسخ دهندگان اظهار داشته که از وظایف مدیران روستا به میزان خیلی زیاد اطلاع داشته، ۴۲/۷ درصد به میزان زیاد، ۳۵/۹ درصد به میزان کم و همچنین ۷/۳ درصد تا حدودی از وظایف مدیران خود مطلع‌اند. همچنین برای تشکیل مدیریت‌های روستایی اهداف اقتصادی، اهداف اجتماعی و بخصوص فاکتور سازندگی را در نظر گرفته‌اند. در زمینه نقش تحصیلات مدیران در توسعه روستا بیش از ۹۰ درصد پاسخ دهندگان معتقدند که تحصیلات مدیرانشان در توسعه روستا بسیار زیاد موثر می‌باشد. و از نظر نقش مدیران محلی (دهیار و شورا) در توسعه روستاها، ۲۸/۶ درصد بسیار زیاد، ۲۹ درصد زیاد، ۳۵/۴ درصد متوسط دانسته‌اند. ارزیابی فوق بیانگر اینست که ۷/۳ درصد افراد معتقدند عملکرد مدیران در زمینه اقتصادی در روستا بسیار خوب، ۷۱/۶ درصد این عملکرد را خوب می‌باشد. و بیش از ۹۰ درصد پاسخ دهندگان میزان فعالیت مدیران در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی را عالی دانسته‌اند. همچنین ۵۷/۳ درصد پاسخ دهندگان بر این باورند که مدیران نقش زیادی در زیباسازی روستا (فیزیکی و کالبدی) داشته و ۲۱/۶ درصد میزان این نقش را متوسط دانسته‌اند.

جدول شماره ۱ مؤلفه‌های تاثیرگذار در میزان آگاهی و آشنایی از مدیریت روستایی

شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	امتیاز
میزان تأثیر تحصیلات مدیر روستا در توسعه روستا	۴۲,۷	۵۰,۳	۷	۰	مثبت
میزان نقش مدیران محلی در توسعه روستا	۲۸,۶	۳۶	۳۵,۴	۰	مثبت
میزان فعالیت مدیران روستا در زمینه اقتصادی	۷,۳	۷۱,۶	۲۱,۱	۰	مثبت
میزان فعالیت مدیران روستا در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی	۰	۹۳	۷	۰	مثبت
میزان نقش مدیران روستا در زیباسازی روستا (فیزیکی و کالبدی)	۰	۵۷,۳	۲۱,۶	۲۱	مثبت
میزان اطلاع از وظایف مدیران روستا	۱۴,۱	۴۲,۷	۳۵,۹	۷,۳	مثبت

منبع: یافته‌های پژوهش

میزان نگرش نسبت به عملکرد مدیران

رکن اصلی و تعیین کننده در روند توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در هر جامعه به انتخاب اهداف دست یافتنی و متناسب با شرایط آن جامعه است. آنچه در تعیین هدف توسعه کشورها بسیار حائز اهمیت است بررسی مدیریت روستایی و عملکرد آن در برنامه ریزی روستایی از پائین به بالا می باشد. ولی متأسفانه وجود نابسامانی در تحولات محیط روستایی، ضعف شناخت از محیط روستایی، فقدان ساختار مناسب برای توسعه، محدودیت های خدمات روستایی، نابسامانی در مدیریت سرزمین و کاربری اراضی و دشواری های مشارکت و تشکیل سرمایه اجتماعی و نظایر آن سبب گردیده در بعضی از روستاها عملکرد مدیریت روستایی برای توسعه پایدار روستایی رضایت بخش نباشد. در بررسی میزان رضایت روستاییان از عملکرد مدیران محلی در شهرستان صومعه سرا نسبت به میزان نگرش نسبت به عملکرد مدیران مواردی مانند زمینه موفقیت مدیران در کارهای خود، میزان نقش مدیران روستا در توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و کالبدی روستا، میزان رضایت از عملکرد مدیران روستا و میزان آشنایی از مدیریت روستا و عملکرد آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد. بر این اساس از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخ دهندگان جامعه آماری در زمینه آشنایی با مدیریت روستا و عملکرد آن ۲۱/۴ درصد بسیار زیاد، ۲۸/۴ درصد زیاد، ۳۵/۹ درصد متوسط و همچنین ۱۴/۳ درصد به میزان کمی با مدیریت روستا و عملکرد آن آشنایی دارند. بر این اساس از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخ دهندگان جامعه آماری ۳۶ درصد موفقیت مدیران را در رونق تجارت و کسب و کار، ۷ درصد در بازگشت مردم به روستا و ۵۷ درصد در گسترش فعالیت های خدماتی می دانند. از جهت میزان موفقیت مدیران در کارهای خود در روستا ۷/۳ درصد بسیار زیاد، ۱۴/۳ درصد زیاد، ۷۱/۴ درصد با میزان متوسط می باشند. در زمینه نقش مدیران در توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و کالبدی روستا ۳۶ درصد زیاد، ۵۷ درصد متوسط و ۷ درصد کم می باشد. در مجموع ۲۸/۴ درصد پاسخ دهندگان از عملکرد مدیران خود در اراضی بوده، ۴۳ درصد متوسط و همچنین ۲۸/۶ درصد از عملکرد مدیران خود رضایت کمی دارند.

جدول شماره ۲ مؤلفه های تأثیر گذار در میزان نگرش نسبت به عملکرد مدیران

شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	متیاز
میزان آشنایی از مدیریت روستا و عملکرد آن	۲۱،۴	۲۸،۴	۳۵،۹	۱۴،۳	مثبت
میزان رضایت از عملکرد مدیران روستا	۰	۲۸،۴	۴۳	۲۸،۶	مثبت
میزان نقش مدیران در توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و کالبدی	۰	۳۶	۵۷	۷	مثبت
میزان موفقیت مدیران در کارهای خود	۷،۳	۱۴،۳	۷۱،۴	۷	مثبت

منبع: یافته های پژوهش

مشارکت مردم در توسعه روستا

رسیدن به یک مدیریت روستایی کارآمد، به استفاده از تجربیات سایر کشورهای جهان و بررسی و تحلیل تجربیات موفق و ناموفق کشورها و بخصوص مشارکت و همراهی ساکنین روستا را طلب می کند. از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخ دهندگان جامعه آماری ۲۴۶ نفر معتقدند که خودشان نیز در توسعه روستا نقش داشته و ۱۳۸ نفر نیز اظهار داشته که در توسعه روستاهای خود نقشی ندارند بنابراین ۶۴/۱ درصد پاسخ دهندگان بیان داشته اند که در توسعه روستا مؤثر و ۳۵/۹ درصد نیز بیان داشته که نقشی در توسعه روستای خود ندارند. همچنین در زمینه ایفای نقش مردم در توسعه روستا ۲۱/۴ درصد نقش خود را در زمینه اقتصادی، ۴۲/۷ درصد در زمینه اجتماعی و ۳۵/۹ درصد در زمینه فرهنگی

وایفا نموده‌اند. ودراین فعالیت ۷ درصدازمردم روستا در زمینه مالی در توسعه روستا موثر بوده، ۲۸/۴ درصد به وسیله نیروی کار خود، ۲۱/۴ درصد از نظر فکری، ۳۶/۲ درصد در هر سه زمینه مالی، نیروی کار و فکری موثر می‌باشند. در زمینه تشویق مدیران به مشارکت مردم در روستا ۷۱/۴ درصد معتقدند که مدیران مردم را برای انجام برخی فعالیت‌ها در جهت توسعه روستا تشویق نموده و ۲۸/۶ درصد بر این باورند که مدیران تلاشی برای تشویق مردم روستا جهت مشارکت در توسعه روستا نمی‌کنند.

ضرورت تشکیل مدیریت محلی

دارا بودن برخی از روستاها از امکانات لازم و عدم وجود برخی خدمات در سایر روستاها نیازمند مدیریت محلی در این روستاها بوده تا بتواند نسبت به امکانات موجود بهره‌برداري بهینه انجام دهد. در ایجاد چنین شرایطی، دو عامل مدیریت روستایی و برنامه‌ریزی در مقایسه با سایر عوامل از اهمیت بیشتری برخوردارند. چون درصدی از کارکردهای مربوط به تأمین سرمایه لازم برای انجام پروژه‌ها و برنامه‌های روستا، به نحوه برنامه‌ریزی روستایی و مدیریت روستایی مربوط می‌شود، لذا می‌توان مدیریت روستایی و برنامه‌ریزی روستایی در سطوح کلان و خرد را به عنوان مهمترین عامل در توسعه روستایی مطرح کرد. در ضرورت تشکیل مدیریت محلی یا دهیاری و شورادر مناطق روستایی شهرستان از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخ دهندگان جامعه آماری، ۳۵۷ نفر معتقدند که تشکیل مدیریت محلی یا وجود دهیاری و شورادر روستا ضروری و ۲۷ نفر نیز این امر را ضروری نمی‌دانند. برای قابل حل بودن مشکلات روستا توسط مردم ۷ درصد پاسخ دهندگان معتقدند که مردم روستا نقش بسیار زیادی داشته، ۷۸/۹ درصد زیاد و ۱۴/۱ درصد نقش متوسطی در مشکلات روستا دارند. در راستای ضرورت تشکیل مدیریتهای محلی یا وجود دهیار و شورادر روستا ۹۳ درصد پاسخ دهندگان تشکیل مدیریتهای محلی یا وجود دهیار و شورادر روستا ضروری دانسته و ۷ درصد پاسخ دهندگان نیز نظری خلاف این را دارند. در زمینه فعالیت مدیران محلی روستا ۲۱/۴ درصد در زمینه اقتصادی، ۷ درصد در زمینه فرهنگی و ۷۱/۶ درصد می‌تواند در هر سه زمینه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فعالیت کند. و در پیگیری مدیران روستا جهت امور مربوط به روستا ۷/۳ درصد میزان پیگیری را بسیار زیاد، ۱۴/۱ درصد زیاد و ۷۸/۶ درصد متوسط بیان نموده‌اند. و در ارزیابی تاثیر مدیران محلی در توسعه روستا ۲۱/۶ درصد تاثیر مدیران محلی در توسعه روستا را زیاد و ۷۸/۴ درصد میزان این تاثیر را متوسط می‌دانند. و ۷۸/۹ درصد پاسخ دهندگان معتقدند نقش مدیران محلی در حل مشکلات شهرستان صومعه سرا متوسط و ۲۱/۱ درصد میزان این تاثیر را کم دانسته‌اند. در همکاری مردم با مدیران در توسعه روستا نیز ۲۹/۲ درصد میزان همکاری را زیاد، ۴۹/۷ درصد متوسط و ۲۱/۱ درصد کم می‌دانند.

جدول شماره ۳ مؤلفه‌های تاثیرگذار در ضرورت تشکیل مدیریت محلی در شهرستان صومعه سرا

شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	امتیاز
میزان پیگیری مدیران در امور روستا	۷،۳	۱۴،۱	۷۸،۶	۰	مثبت
نقش مدیران محلی در توسعه روستایی شهرستان صومعه سرا	۰	۲۱،۶	۷۸،۴	۰	مثبت
میزان برطرف نمودن مشکلات موجود توسط مدیران محلی	۰	۰	۷۸،۹	۲۱	خنثی
میزان مشارکت روستائیان با مدیران محلی در امر توسعه روستاهای	۰	۲۹،۲	۴۹،۷	۲۱	مثبت
میزان قابل حل بودن مشکلات روستا توسط مشارکت‌های مردمی	۷	۷۸،۹	۱۴،۱	۰	مثبت

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری

شناخت کافی از مسائل و امکانات یک روستا نخستین گام برای برنامه ریزی است. مدیریت قوی و لایق سبب می شود که یک برنامه ریزی موفق در زمینه توسعه روستایی به اجرا در آید. بر این اساس شناخت نقاط قوت و ضعف عملکردهای نهادهای اجرایی ذیربط در برنامه ریزی به خصوص در قسمت برنامه ریزی پائین دستی و رفع کمبودها باعث توسعه روستایی در مناطق مختلف خواهد شد. عمده ترین دلایل عدم موفقیت در رسیدن به اهداف برنامه ریزیها، علی الخصوص مدیریت روستایی ذهنی نگرایی بسیاری از دست اندرکاران برنامه ریزی روستایی به لحاظ ضعف علمی و تجربه در برنامه ریزی مدیریت روستایی است. از آنجا که روستا و روستانشینی در ایران از جایگاه و اهمیت بسیار برخوردار است لذا عدم برنامه ریزی در مدیریت و توسعه روستایی مشکلات فراوانی را برای کشور ایجاد می نماید. در بررسی و تحلیل نقش مدیران همه پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران محلی می توانند تاثیر زیادی در توسعه آن روستا داشته و همه مناطق روستایی تشکیل مدیریت محلی یا وجود دهیاری و شوراهای در روستا ضروری دانسته و معتقدند نقش مدیران محلی در روستاها جهت توسعه ضروری می باشد. لذا زمینه های ضرورت تشکیل مدیریت محلی یا وجود دهیاری و شوراهای را در روستا از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همه موارد بیان نموده اند. اکثر پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران محلی در کار خود موفق بوده و از عملکرد مدیران محلی احساس رضایت می کنند. و چگونگی عمل مدیران روستا رادر زمینه اجتماعی و فرهنگی را عالی بیان داشته و نقش مدیران محلی را در توسعه روستاهای شهرستان صومعه سرا بسیار زیاد دانسته اند. همچنین پیگیری مدیران در مسائل روستاییان در توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و کالبدی روستا را بسیار زیاد بوده و میزان موفقیت و عملکرد مدیران را در زمینه رونق و تجارت و کسب و کار در مناطق روستایی، بازگشت مردم به روستا و جلوگیری از مهاجرت، گسترش فعالیت های خدماتی و سایر موارد در روستا زیاد دانسته و در مجموع مشارکتشان را در توسعه روستا بسیار موثر می دانند و معتقدند که بیشترین زمینه ها ایفای نقش مدیران اقتصادی، اجتماعی و بعد فرهنگی و فضایی کالبدی می باشد. اکثر پاسخ دهندگان معتقدند که مدیران برای مشارکت مردم در امور مختلف مردم را تشویق نموده و معتقدند که مدیران محلی توانسته اند مشکلات موجود در شهرستان صومعه سرا را برطرف نموده و میزان توانایی مدیران محلی در حل مشکلات موجود در این شهرستان را بسیار زیاد می دانند.

راهکار و پیشنهاد:

با توجه به مسائل و مشکلات موجود در شهرستان صومعه سرا راهکارهایی نیز توسط خود مردم و مدیران در به شرح زیر بیان شده است. دهیاران و شوراهای اسلامی روستاها مهم ترین نقش را در روستاها ایفا می کنند پس انتخاب آنها باید با دقت فراوان صورت گیرد. مدیران محلی نهادهای محلی هستند که مشروعیت و کارآمدی آنها رابطه عمیقی با حضور مشارکت محلی دارد پس آگاهی دادن در مورد مدیریت روستایی به مردم و تشویق حضور و مشارکت آن را در مدیریت روستا برای پیشرفت اهداف مدیریت روستایی و عملکرد آنها گام نهاد. تأمین اعتبارات جهت دفتر دهیاری و ساختمان شوراها، آگاه سازی مردم نسبت به وظایف و مشکلات مدیریت روستا، حضور مسئولین در روستا، حذف قوانین دست و پاگیر در مورد وام روستاییان، بالا بردن سطح بهداشت

عمومی روستا، بالا بردن سطح آموزش روستاییان، حضور افراد تحصیل کرده در شورای اسلامی روستاها و دهیارها، تأمین اعتبارات عادلانه برای توزیع خدمات، آموزش از طریق رسانه‌های گروهی برای مشارکت روستاییان در عمران و آبادانی روستا، آگاهی دادن به مردم در زمینه شرح وظایف شورا و دهیاری باشد.

منابع

- افراخته، حسن، محمودپور، ربیوار، اسدی، میترا، (۱۳۹۰)، ارزیابی عملکرد دهیارها در زمینه اجتماعی- فرهنگی با استفاده از آزمون فریدمن و مدل سلسله مراتبی AHP مطالعه موردی دهستان دزلی در شهرستان سروآباد، مجموعه مقالات اولین همایش ملی جغرافیا و برنامه ریزی توسعه روستایی،
- اکبری، غضنفر و عبدالمهدی، (۱۳۸۶)، مجموعه قوانین و مقررات ده و دهیاری، انتشارات گلستان هنر.
- آسایش حسین (۱۳۸۳)، اصول و روش‌های برنامه ریزی ناحیه‌ای، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- آمارنامه استان گیلان، (۱۳۸۵)، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان.
- بدری، سید علی و همکاران، ۱۳۹۲، نقش مدیریت محلی در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی؛ (مطالعه موردی: شهرستان آران و بیدگل) پژوهش‌های روستایی، دانشگاه تهران، مقاله ۱، دوره ۴، شماره ۲،
- بدری، سیدعلی و موسوی، سید عارف، (۱۳۸۸)، مدیریت نوین روستایی در جستجوی راهکاری مناسب برای توسعه دهیاری‌ها، انتشارات اشتیاق نور،
- بذرافشان، جواد و روانبخش، فاطمه، (۱۳۹۰)، بررسی نقش دهیاران در فرایند توسعه روستایی مطالعه موردی بخش میرجاوه شهرستان زاهدان، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه روستایی تجارب و آینده نگری در توسعه محلی،
- پاپلی یزدی، محمد حسین و ابراهیمی محمد امیر، (۱۳۸۱)، نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت.
- چوبچیان، شها و کلاتری، خلیل و شعبانعلی فمی، حسین، (۱۳۸۶)، عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان، نشریه روستا و توسعه، دوره ۱۰، شماره ۲، دانشکده جغرافیا.
- رضوانی، محمد رضا، (۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، انتشارات قومس
- طالب، مهدی، (۱۳۷۶)، مدیریت روستایی در ایران، موسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- غناستانی، علی اکبر و همکاران (۱۳۹۴)، تأثیر عملکرد دهیاران بر مدیریت پسماند در سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: بخش ساربوک، شهرستان قصرقند
- قدیری معصوم، مجتبی و ریاحی، وحید، (۱۳۸۳)، بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی شماره ۵۰.
- مجموعه قوانین و مقررات دهیاری‌ها، (۱۳۸۳)، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- مطیعی لنگرودی، حسن، (۱۳۸۲)، برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران. انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- نورعلی وند، علی، (۱۳۹۱)، بررسی نقش شوراهای اسلامی و دهیارها در رشد و توسعه روستایی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی اسلامشهر
- وزارت کشور، (۱۳۷۷)، ستاد اجرایی تشکیل شوراهای اسلامی، آشنایی با شوراهای اسلامی،

Rashidpour Loghman, Farajallah Hosseini Seyed Jamal and Mirdamadi Seyed Mahdi, (2011), Local Community Based Management as a Good Governance Approach to Rural Poverty Reduction and Sustainable Development in Iran, American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci, 10 (2): 174-179.

Yghi, Abdulfattah, (2008), Good Governance Practices by Local Administration in Jordan and USA, International Journal of Rural Management, 4(1&2), pp: 47-65.